

Подобряване на административния статус на музеите

*Откъс от „Обществени колекции
с музеен профил
в българските висши училища:
създаване, управление,
перспективи*

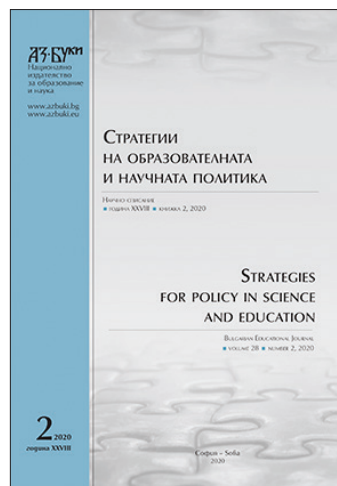
Вера Бонева

Университет по библиотекознание и информационни технологии

1. Музеят и Университетът са две разпознаваеми институции с трайно и открояващо се присъствие в социалното битие на модерната и съвременната епоха. Призвани да акумулират, обработват и (пре)предават културно богатство и научно знание, тези стожери на духовността са сред най-устойчивите реперни на интелектуалния кипеж и научното развитие на всяко общество. По предмет и традиция Музеят е по-консервативната институция, акумулираща подобрени късове от миналото в скрижалите на своите експозиции, лаборатории и депа. Университетът изначално е по-силно обърнат към бъдещето. Нему принадлежи дългът да обновява научното знание, както и честта да го вражда в умовете и сърцата на младите поколения. Развивали се успоредно и по собствени трасета, Университетът и Музеят винаги са имали допирни зони, в които понякога процъфтяват необемни, но пестроцветни и жизнеспособни лехи на културните и/или научните предизвикателства. Една от тези допирни зони е Университетският музей.

Настоящото проучване има за обект обществените колекции с музеен характер, които са част от структурата на легитимно работещите в момента в България 51 висши училища. В обхвата на изследването не са включени съществували в миналото, но закрити колекции, както и такива, които не са създадени с официален акт на ръководните органи на висшето училище. Тъй като *никога* една от обществ-

Заглавието е на редакцията

www.strategies.azbuki.bg

*Списание то се реферира
и индексира в Web of Science;
The Philosopher's Index*

Главен редактор

Проф. д-р Ирина Колева
E-mail: kolevaira@gmail.com

Редактор

Д-р Албена Симова
0889 88 21 83

Tel.: 02/425 04 70
02/425 04 71

E-mail: strategies@azbuki.bg

Съдържание на сп. „Стратегии на образователната и научната политика“, кн. 2/2020:

НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ И ПАРАДИГМИ

Наукометричният подход като средство за обективизиране на оценката в науката: развитие, възможности и съвременни тенденции / Людмила Иванчева

Обществени колекции с музеен профил в българските висши училища: създаване, управление, перспективи / Вера Бонева

Миграция и миграционни процеси / *Веселина Иванова*

**ОБРАЗОВАНИЕ
ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ**

Children's University Activities as Implementation of the Third Mission of Higher Education Institution / *Mariana Petrova, Lyubomira Popova, Dorota Dejnia*

Възможности и предизвикателства пред финансирането на качествена наука в ЕС. Ролята на Европейския научноизследователски съвет и участието на България. / *Елена Благоева-Хазърбасанова*

**ОБРАЗОВАНИЕТО
В ИНФОРМАЦИОННОТО
ОБЩЕСТВО**

Информация, информатизация и образование – проблеми и перспективи / *Чавдар Милков*

**ПРИОБЩАВАЩО
ОБРАЗОВАНИЕ**

Social Status of Disabled People in Russia / *Elena G. Pankova, Tatiana V. Soloveva, Dinara A. Bistyaykina, Olga M. Lizina*

вените колекции в българските висши училища не е регистрирана в Министерството на културата по действащия от 2012 г. режим (Наредба № 9), си позволявам известна двойственост на онасловаването, отнасящо се до наименованията на тези специфични структурни звена на българските университети. Описаните в приложената таблица обществени колекции обикновено са именувани *музеи, музейни сбирки, музейни колекции*. Това терминологично разнообразие е резултат от предпочитанията на съответния принципал. Ползването на тези имена в настоящата статия е израз на уважението ми към ръководните органи на висшите училища, създали и поддържащи деликатните музейни структури в сложните си административни, научни и образователни тела. Споменатият терминологичен жест обаче не negliжира професионалната ми преценка, че според Закона за културното наследство (ЗКН, чл. 109а) визираните обекти са обществени колекции с ведомствен характер, чиято регулация би трябвало да се осъществява както на основа Закона за висшето образование, така и в правната рамка, уреждаща опазването на джизими културни ценности и колекциите с обществено значими вещи и артефакти от миналото. Така, с оглед на представените мотиви и само при анализ на конкретни обекти, допускам ползването на несъществуващата в нормативната уредба терминология *музейна сбирка*, както и на термина *музей*, които в тесния правен смисъл не са приложими спрямо *нито една от включените в приложената таблица структури*.

Музей на Софийския университет „Св. Климент Охридски“

2. Списък на действащите ведомствени колекции към българските висши училища

№	Музейна сбирка/колекция	Местоположение	Профил на сбирката/колекцията	Общи данни
1.	Музей на Софийския университет „Св. Климент Охридски“	Ректорат на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ – София, бул. „Цар Освободител“ 15	Историческо развитие на Университета от създаването му до наши дни	Постоянна експозиция, издателска и популяризаторска дейност, двама щатни сътрудници
2.	Музей по палеонтология и исторична геология към Софийския университет „Св. Климент Охридски“	Ректорат на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ – София, бул. „Цар Освободител“ 15	Сбирка от минерали, фосили, вкаменелости и старинни научни издания по палеонтология и исторична геология	Поддържана колекция, постоянна експозиция, свободен достъп на посетители, един щатен сътрудник
3.	Музей по минералогия, петрология и полезни изкопаеми към Софийския университет „Св. Климент Охридски“	Ректорат на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ – София, бул. „Цар Освободител“ 15	Сбирка от над 16 000 образци от минерали и руди, систематизирани и описани по действащите научни правила	Постоянна експозиция, образователен кът, активна събирателска дейност, един щатен сътрудник
4.	Музейна експозиция за история на радиото към Софийския университет „Св. Климент Охридски“	Музеят се помещава във Факултета по журналистика и масови комуникации, София, ул. „Московска“ 49	Колекция от технически образци, документи, записи и други материали, проследяващи историята на радиото в България	Постоянна експозиция с образователна цел; възможности за анимации на посетители и гости на Факултета, отворен за посетители
5.	Музей по палеонтология към Софийския университет „Св. Климент Охридски“	Елена, ул. „Иван Кършовски“ 6, Попниколова къща – недвижима културна ценност с национално значение	Сбирка от фосили, минерали и други материали по палеонтология	Експозиция, частичен достъп на посетители, попълващ се фонд от актуални експедиции, липса на популяризаторски инициативи
6.	Музейна сбирка на Националната художествена академия – София	Ректорат на Академията, София, ул. „Шипка“ 1	Колекция от над 14 000 художествени творби на възпитаници на Академията и други творци	Няма постоянна експозиция, представят се временни изложби, публикувани каталози, щатен уредник
7.	Музей на Лесотехническия университет – София	Ректорат на Университета, София, бул. „Св. Климент Охридски“ 10	Колекция от документи, материали, печатни издания, произведения на изкуството, свързани с историята на Университета	Обемен и представителен фонд, няма постоянна експозиция, ръководител – хабилитирано лице, и уредник
8.	Музей на коня и конния спорт към Тракийския университет – Стара Загора	Разположен е в кампуса на Тракийския университет в Стара Загора – Ветеринарно-медицински факултет	Представителна колекция от артефакти, свързани с коня и конската амуниция	Постоянна експозиция с възможност за безплатно посещение, един щатен сътрудник
9.	Музей на аграрното образование към Тракийския университет – Стара Загора	Разположен е в кампуса на Тракийския университет в Стара Загора – Аграрен факултет	Необемна колекция от документи, материали и природни образци, свързани с историята на аграрното образование в България	Необемна постоянна експозиция, активна събирателска работа, вписаност в учебния процес, двама щатни сътрудници

10.	Музей на ветеринарномедицинското дело в България към Тракийския университет – Стара Загора	Разположен е в кампуса на Тракийския университет в Стара Загора – Ветеринарно-медицински факултет	Представителна национална колекция, приобщена към структурата на Тракийския университет през 2010 г.	Постоянна експозиция с възможност за безплатно посещение, образователни и популяризаторски инициативи, един щатен сътрудник
11.	Музей на Шуменския гарнизон към Националния военен университет „Васил Левски“ – Велико Търново	Разположен е в кампуса на Артилерийския факултет на Националния военен университет – Шумен, ул. „Карел Шкорпил“ 1	Представителна колекция за развитието на военното дело в Шуменския край от 1878 г. до наши дни, военна библиотека и други материали по профила на сбирката	Постоянна експозиция, включваща и открита част, отворен за посещения, един щатен сътрудник
12.	Музей на Националния военен университет „Васил Левски“ – Велико Търново	Разположен е в кампуса на Националния военен университет – Велико Търново, бул. „България“ №76	Веществено-документална експозиция, посветена на историята на военното образование в България от 1878 г. до наши дни	Включва както образци от оръжия и униформи, така и учебни материали от предходни години и десетилетия, отворена за посетители, един щатен сътрудник отговаря за експозицията
13.	Музей на Университета за национално и световно стопанство – София	Разположен е в кампуса на УНСС – София, бул. „8-ми декември“	Създаден е през 2013 г. и поради кратковременната си история има необемнен фонд и малка експозиция	Събирателска и популяризаторска дейност, научни изследвания за историята на висшето училище, представителни функции, един щатен сътрудник
14.	Музей на Техническия университет – София	Разположен е в кампуса на ТУ, София, бул. „Климент Охридски“ 8	Създаден е през 1984 г. и съдържа фонд от материали за развитието на научно-техническото дело в България, материали за историята на ТУ, свързани с Алумни мрежата на Университета	Поддържа постоянна веществено-документална експозиция, образователни и популяризаторски дейности, един щатен сътрудник
15.	Музей на виното в Аграрния университет – Пловдив	Помещава се във винарската изба на Аграрния университет – село Брестник	Колекцията е създадена през 2015 г., включва материали от историята на винарската изба, документи, съдове и пособия за производство на вино	Отворена за посетители, образователна и маркетингова дейност, популяризира традициите на винопроизводството, урежда се от ръководителя на избата, предлага и дегустация на вина
16.	Музей на Академията на МВР – София	Помещава се в сградата на Академията – София, бул. „Александър Малинов“ 1	Сбирка от оригинални вещевни материали и документи, свързани с историята на МВР и на висшето училище	Постоянна експозиция с приеман ден, образователна дейност, един щатен сътрудник
17.	Музей на Висшето транспортно училище „Тодор Каблешков“ – София	Помещава се в сградата на ВТУ – София, ул. „Гео Милев“ 158	Съществува от 1972 и представя развитието на висшето училище; налични са материали от историята на железопътния транспорт и железопътната инфраструктура	Нова постоянна експозиция с представителни и образователни функции; един щатен сътрудник
18.	Музей на Великотърновския университет „Св. св. Кирил и Методий“	Помещава се в Ректората на ВТУ – Велико Търново, ул. „Теодосий Търновски“ 2	Колекция, включваща материали за развитието на висшето училище от създаването му през 1963 г. до наши дни	Постоянна експозиция с представителен и образователен характер, отворена за безплатни посещения; ръководител хабилитирано лице от академичния състав

Избрано

19.	Музей по история на медицината към Медицинския университет „Проф. д-р Параскев Стоянов“ – Варна	Помещава се в сградата на старинна болница в центъра на града – Варна, ул. „Параскева Николау“ 7	Представя развитието на медицината по българските земи от древността до 1878 г., притежава богата колекция от артефакти и старинни медицински книги	Музеят е отворен за посетители и добре поддържан, развива научно-популяризаторска и културна дейност, един щатен сътрудник
20.	Музей по минералогия, петрография и полезни изкопаеми към Минно-геоложки университет „Св. Иван Рилски“ – София	Помещава се в кампуса на МГУ – София, ул. „Проф. Боян Каменов“	Музеят е създаден през 1961 г. като учебна сбирка от минерали; добре обработен фонд от над 13 000 образци	Постоянна експозиция, която е отворена за безплатно посещение; образователна и популяризаторска дейност; щатен сътрудник – уредник
21.	Музей по геология и палеонтология към Минно-геоложкия университет „Св. Иван Рилски“ – София	Помещава се в кампуса на МГУ – София, ул. „Проф. Боян Каменов“	Създаден е през 1953 г. с учебна цел. Колекцията от природни образци е богата и добре обгрижена, систематизирана и по действащите научни класификации и продължава да се обработва	Постоянна експозиция, щатен сътрудник, образователна и популяризаторска дейност
22.	Музей на уникалните кристали „Илия Делев“ към Минно-геоложкия университет „Св. Иван Рилски“ – София	Помещава се в кампуса на МГУ – София, ул. „Проф. Боян Каменов“	Създаден е през 2007 г. на основа на дарените образци от колекционера Илия Делев; материалите са класифицирани и обработени по действащите научни правила	Поддържа постоянна експозиция с представителни и образователни функции; ръководител хабилитирано лице от академичния състав
23.	Музей на Нов български университет	Помещава се в кампуса на НБУ – София, бул. „Монтевидео“ 21	Създаден е през 2010 г., за да подпомага образователната дейност и да разшири приложното поле на студентските практики; поддържа колекция от артефакти, документи и други материали, специален акцент върху изкуството и върху архивите на отделни учени	Временни експозиции и представяне на отделни артефакти в пространствата на НБУ, научни прояви, поддържане на мрежа от контакти с музеи и други институции на паметта; едно щатно лице – уредник на музея
24.	Музей на Русенския университет „Ангел Кънчев“	Разположен е в специална зала в Ректората на РУ – Русе, ул. „Студентска“ 8	Създаден е през 2015 г. и представя историята на Университета с дигитални и традиционни средства	Постоянна експозиция, фонд от документи и материали, образователна и популяризаторска дейност, щатно лице – уредник на музея
25.	Музей на Стопанската академия „Димитър Ценов“ – Свищов	Помещава се в Ректората на Университета – Свищов, ул. „Емануил Чакъров“ 2	Съдържа документи и материали за историята на висшето училище, сградата, академичните дейности и практики, както и мястото на възпитаниците в социалния и стопанския живот на България	Постоянна вещественно-документална експозиция; образователни и популяризаторски инициативи
26.	Учебен музей в Университета по библиотекознание и информационни технологии – София	Помещава се в Ректората на УниБИТ, София – бул. „Цариградско шосе“ 119	Съдържа копия, реплики, издания и други материали, свързани с българската политическа и културна история	Необемна експозиция и библиотека, използвани предимно за учебни цели

27.	Учебен компютърен музей в Шуменския университет „Епископ Константин Преславски“	Помещава се във Факултета по математика и информатика в кампуса на ШУ, Шумен, ул. „Университетска“ 115	Съдържа експонати от историята на компютърната техника и информационните технологии	Експозиция с образователна цел, достъпна за външни посетители

3. Представените в предходния параграф данни свидетелстват, че 15 от действащите в страната 51 висши училища поддържат обществени колекции с музеев характер. Това е близо 30% от всички институции на висшето образование. 14 от тях са държавни и едно от висшите училища е недържавно – Нов български университет. Повечето от университетите поддържат само по една колекция. Това обаче не е правило. Четири висши училища имат по две и повече колекции – СУ, НВУ – Велико Търново, ТУ – Стара Загора, МГУ. Водещо място в тази група заема Софийският университет „Св. Климент Охридски“ с общо пет музейни сбирки – една обща (фокусирана основно върху историята на Алма матер) и четири профилирани. Наличието на повече от една сбирка е усложняващ дейността елемент, който обаче е неизбежен при някои обстоятелства – големи дарителски актове, реструктуриране на висши училища или на техни основни звена, физическа отдалеченост на учебните корпуси от ректората и др. Подобен подход при организиране на музейната дейност е присъщ и на други утвърдени университети в Европа (Freundlich 1965; Lourenço, 2005).

По правило, собствени колекции и/или експозиции поддържат университетите с дълга историческа традиция. Интересно е, че както широкопрофилните (СУ, ВТУ, НВУ, РУ, ШУ), така и специализираните в едно или няколко професионални направления висши училища (АТУ, МГУ, УНСС, УниБИТ, НХА, АУ – Пловдив, СА – Свищов, МА – Варна) развиват активна музейна дейност. Част от изброените университети нямат в структурата си основни звена с исторически или културологичен профил. Това не е пречка да се подходи с необходимия професионализъм – понякога и чрез ангажиране на външни експерти. Правилото е, че за всяка колекция отговаря преподавател или служител, който/която понякога е на пълно работно време към съответната музейна сбирка.

Повечето университети са създали и устроили музеите на основа на решение на академическия съвет с последваща забележка на ректора. Такъв ред е предвиден в ЗВО – чл. 25, ал. 3; чл. 30, ал. 3а. По изключение се утвърждава правилник и длъжностна характеристика на уредника. Тези два елемента обаче са задължителни според действащата нормативна уредба. Констатираният пропуск би трябвало да се коригира – както с оглед по-добрата организация на работата, така и с оглед опазване на колекцията чрез механизмите на материалната и административна отговорност. Нито един от университетите не е регистрирал в Министерството на културата своята/своите обществена колекция/колекции, както изисква чл. 109а от ЗКН и изгадената на негова основа Наредба №9 на министъра на културата. Споменатото обстоятелство проблематизира в силна степен статута на колекциите. То е пречка да се използва експертният потенциал на националните и регионалните музеи за подобряване работата на университетските колекции. Създава и известен риск по отношение опазването на материалите – веществени, документални, визуални, произведения на изкуството – с висока културна и образователна стойност (Kyozeva, 2015).

Всяка от 27-те български университетски колекции е разположена в *обособено пространство*. Това е валидно и при случаите на наличие на две или повече сбирки в структурата на едно висше училище. Освен в основните сгради на висшите училища музеи се организират и в някои по-специални места – във винарната на Аграрния университет в Пловдив, в най-старата болнична сграда във Варна, в Попниколовата къща в Елена – културна ценност с национално значение. Въпреки посочените атрактивни изключения университетският музей по традиция е в основната сграда и/или на средищно място в кампуса. Това е естествено с оглед на неговите представителни, комуникативни и образователни функции.

Пълния текст четете в „Стратегии на образователната и научната политика“; кн. 2